

Марія Монтессорі

Освіта і мир

Переклала з англійської
Ольга Проскура

Україна, 2023

Copyright © The Montessori-Pierson Publishing Company, 1949
 Copyright in the Ukrainian translation, 2023
 © The Montessori-Pierson Publishing Company, 2023
 Авторське право © The Montessori-Pierson Publishing Company,
 1949
 Авторське право на український переклад, 2023
 © The Montessori-Pierson Publishing Company, 2023

The AMI logo is the copyrighted graphic mark of the Association Montessori Internationale

Логотип АМІ є захищеним авторським правом графічним знаком Міжнародної Асоціації Монтессорі.

Ця книга містить логотип Міжнародної Асоціації Монтессорі (Association Montessori Internationale, АМІ), який засвідчує, що переклад на українську мову був перевірений АМІ-сертифікованою коректоркою.

Міжнародна Асоціація Монтессорі була заснована Марією Монтессорі в 1929 році і є хранителькою історії монтессорі-руху, зберігаючи цілісність спадщини Марії Монтессорі. У цій ролі АМІ відповідає за чітке формулювання філософії та практики Монтессорі, щоб задовольнити потреби дітей і впливати на освітні парадигми у швидкозмінному світі..

Це видання ліцензовано для публікації Montessori-Pierson Publishing Company.

Уперше опубліковано в Італії під назвою *Educazione e Pace*, © авторське право 1949 Montessori-Pierson Publishing Company.

Переклад було вперше опубліковано в США, © авторське право 1972 р. Montessori-Pierson Publishing Company.

Зміст і переклад цього видання схвалено Міжнародною Асоціацією Монтессорі (АМІ).

Усі права захищені. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена, збережена в будь-якій інформаційно-пошуковій системі або передана в будь-якій формі та будь-якими засобами: електронними, механічними, копіювальними чи іншими, без попередньої письмової згоди видавців.

ISBN:

Видано за підтримки ГО «Монтессорі ЮА», Україна
 Головна редакторка — Ірина Кокота,
 АМІ-дипломована редакторка — Людмила Шпакович
 Надруковано та переплетено
 Printos design & Print, Київ, Україна

ГО «Монтессорі ЮА» працює над перекладом книжок Марії Монтессорі, а поки що ви можете знайти її роботи англійською мовою на сайті <https://montessori-pierson.com/>

The Absorbent Mind
 The Discovery of the Child
 The Formation of Man
 What You Should Know About Your Child
 Education for a New World
 To Educate the Human Potential
 The Child, Society and the World
 The Child in the Family
 The Advanced Montessori Method, Vols. I and II
 Education for Human Development
 From Childhood to Adolescence
 Basic Ideas of Montessori's Educational Theory
 The California Lectures of Maria Montessori, 1915
 Psychogeometry
 The 1946 London Lectures
 The 1913 Rome Lectures
 The Mass explained to children
 Psychoarithmetic
 Maria Montessori Speaks to Parents
 The Secret of Childhood

Зміст

Передмова до українського видання
 Передмова до італійського видання
 Вступ
ЧАСТИНА I: Основи заради миру
 Мир
 Заради миру
 Освіта заради миру
ЧАСТИНА II: Освіта заради миру,
 Шостий Міжнародний конгрес Монтессорі
 Промова на відкритті конгресу
 Чому освіта може впливати на сучасний світ?
 Друга лекція
 Якою має бути освіта, щоб допомагати світові
 в сучасних умовах
 Потреба у всесвітній згоді як моральній
 готовності кожної людини захищати все людство
 П'ята лекція
 Лекція на закритті конгресу
 Мій метод
ЧАСТИНА III: Важливість освіти в досягненні миру
 Перша лекція
 Надприрода і єдина нація
 Виховання особистості
ЧАСТИНА IV: Звернення до Всесвітнього товариства
 віросповідань
 Освіта заради миру

Висловлюємо подяку:

Александрю Генні — за те, що повірив у мрію і допоміг її здійснити,

Анні Волоховій — за силу, енергію, синергію і за те, що збирала всі необхідні елементи та зробила так, щоб ця книга побачила світ українською мовою,

Анні Лаврухіній — за незмінну підтримку та прагнення вдосконалити книгу на кожному етапі,

Ользі Проскурі — за професійний переклад і за те, що показала, як художньо й водночас самотньо Марія Монтессорі звучить українською,

Ірині Кокоті — за майстерне глибоке редагування та чуйну роботу над текстом,

Марині Лосицькій — за вчитку на перших етапах ,

Людмилі Шпакович — за натхненну та кваліфіковану вчитку АМІ-спеціалістки,

Світлані Марчишиній-Тищенко — за уважну фінальну вчитку,

Альоні Поповій — за підтримку з процесом друку,

Ірині Куриляк — за натхненні ідеї для обкладинки,

Надії Побуцькій — за проникливу роботу над дизайном обкладинки,

Олексію Кальченко — за безперервну підтримку протягом усього процесу, а також нашій вірній аудиторії підписників та підписниць Монтессорі ЮА — за те, що завжди залишаєтесь із нами.

Переклад присвячується незламному українському народу, що прагне миру у вільній державі.

Передмова до українського видання

Книга “Освіта і мир” вперше побачила світ в Італії, під назвою “Educazione e Pace”, у 1949 році — всього лише за чотири роки по закінченню Другої світової війни, коли більшість країн Європи об’єдналися проти потужного загарбника. Сьогодні, у 2022–2023 роках ми бачимо, як те саме відбувається в Україні. Проти неймовірно жорстокої агресії Росії героїчно бореться весь український народ, якому ми висловлюємо співчуття, повагу та захват.

Марія Монтессорі пережила Першу світову війну, громадянську війну в Іспанії та Другу світову війну, які значно на неї вплинули. По завершенню Другої світової війни в Європі з’явилася надія на мир. Але війна не стала пережитком минулого — це відбудеться тільки тоді, коли людство пройде духовну реконструкцію.

Марія Монтессорі вважає, що перед тим, як людство згуртується заради миру, кожна людина має пройти певний шлях духовного розвитку. Щоб досягти сталого миру, ми маємо перебудувати суспільство на наукових засадах. Суспільні мир і гармонія можуть мати тільки одну основу — власне людину.

Вона стверджує, що при побудові суспільства були допущені фундаментальні помилки: базові потреби людини лишаяться поза увагою, а сама вона з моменту народження не отримує такої потрібної їй підтримки й супроводу.

На її думку, рішенням, що дозволить запобігти війнам, є не стільки фізична зброя, скільки насамперед духов-

на — освіта самої людини. Навіть якби існував всесвітній альянс проти збройних конфліктів, нації залишались би такими самими сліпими до першопричин війни, як і раніше. А причина криється в тому, що дорослий не лише веде війну з дитиною, а й перемагає її, тому коли дитина сама стає дорослою, то продовжує жити з наслідками цієї війни — спустошенням з одного боку і болісним пристосуванням з іншого.

Мир — це вінець людської цивілізації та суспільного устрою, його джерела слід шукати в самій природі людини. Враховуючи таку його основу, мир — це сталий, універсальний принцип, застосовний до всіх людей. Цей принцип має бути нашим дороговказом на шляху до побудови миру й освіти людства заради миру. Закладання підвалин миру через освіту — ось найефективніший і найконструктивніший спосіб протистояння війні.

Монтессорі запевняє, що наш світ — це щось більше, ніж природа, оскільки для його побудови людина використовує все, що існує в природі. Вона власноруч витворює надприроду.

Комунікуючи між собою, ми навдивовижу легко підвищили загальнолюдський рівень інтелекту. У ході історії люди об’єднувалися в дедалі більші групи, зрештою згуртувавшись у єдину спільноту. Вони не усвідомлюють цього, але це так. Жодне явище не може вплинути на одну групу людей, не зачепивши інші. Зараз, коли людство є єдиною нацією, утворивши цілісну систему, людина всередині неї й далі продовжує жити в застарілому емоційному світі. Хоча її справжнє багатство — це інтелект, збалансована особистість і єдність усього людства як цілісного організму. Тому ми сьогодні потребуємо тієї освіти, яка спонукатиме людську особистість до усвідомлення власної величі.

Як казала Марія Монтессорі в одній зі своїх промов, “Якщо ми захочемо знайти ясний розум, не захмарений ні філософськими ідеями, ані політичними ідеологіями, — це розум дитини. І якщо ми думаємо, що люди відрізняються мовами, якими вони розмовляють, то дитина, наприклад, не знає жодної, але готова навчитися розмовляти будь-якою мовою. Тому коли ми шукаємо шляхи до миру, в центрі нашої уваги має бути дитина”.

Ми маємо надію, що багато українських родин матимуть змогу виховувати своїх дітей у мирі, за нейтральним та інклюзивним методом Монтессорі.

Александр Генні, правнук Марії Монтессорі

Передмова до італійського видання

Марія Монтессорі торувала нові шляхи з таким непереборним натхненням, що могла б позмагатися із силами самої природи.

Якось, під час роботи лікаркою, їй випала нагода попрацювати з дітьми, що мали фізичні та психічні вади розвитку, — й вона робила це абсолютно самовіддано. Через сім років доля привела її до групи нормотипових дітей-дошкільнят. Саме для них 6 січня 1907 року вона відкрила в Римі перший «Дім дітей» (Casa dei Bambini). Те, як проявлялися ці діти психологічно, демонструючи особистісні характеристики, що раніше не бралися до уваги через те, що їх вочевидь пригнічували традиційне сімейне виховання та шкільна освіта, привели Марію Монтессорі до несподіваних висновків. Пізніше вона підтвердила їх у багаторазових експериментах та безпосередньому досвіді роботи з дітьми різного соціального і культурного походження по всьому світу. Вона явила світові власні відкриття, шлях до яких вказала їй, без перебільшення, геніальна інтуїція. Міцно спираючись у розробленні своїх теорій на практичний досвід, вона відкрила нові горизонти педагогічних та філософських ідей, і горизонти ці вочевидь лише розширюються з часом.

Метою всіх праць Марії Монтессорі було нове розуміння можливостей і потреб дітей, особливо у ранньому віці, а також ґрунтовна критика помилок і упереджень минулого без негативізму та неконструктивності.

У 1932 році їй стало складно продовжувати свою роботу в Італії, а в 1934 двері батьківщини остаточно закри-

лися за нею. З того часу її репутація, яка, схоже, згасала в Італії, стала дедалі яскравіше сяяти за кордоном.

Опинившись за межами Італії, Монтессорі відчула, що загроза війни, якої побоювались у всій Європі, почала тяжіти й над нею. Війна суттєво непокоїла її не стільки з політичного погляду, як із людського. Це питання схвилювало її так само сильно, як і проблематика ранніх років дитинства, якою вона захоплювалася в юності. Настав час знову проявити її неймовірні розумові здібності. Подібно до того, як досвід роботи з дітьми надихнув її на розкриття законів людського розвитку, так тепер проблема війни спонукала до пристрасного пошуку нових істин. Виходячи з твердого переконання про те, що дитина повинна бути нашим учителем, а також своїх ідей про вільний, гармонійний і збалансований розвиток особистості, вона зосередилася на питаннях розвитку людини та суспільства і розпочала кампанію в ім'я освіти: «Встановлення тривалого миру — це завдання освіти; політика може лише вберегти нас від війни».

Яскраве світло її ідей підсвітило надію для країн Європи. Навколо неї об'єдналися політичні групи й асоціації, поділяючи її віру в освіту та спасіння, шлях до якого можуть показати нам діти. Щойно Марія Монтессорі порушила питання миру та війни, ці поняття стали об'єктами нового духу критицизму, який зруйнував застарілий, традиційний спосіб мислення про них і запропонував світові нове розуміння в рамках сучасного мислення. Марія Монтессорі досліджувала ці нові виклики із ретельністю та вдумливістю, що завжди були притаманні їй у пошуках істини.

Вона порушила питання миру, виголошуючи свою неочінену промову у 1932 році в Міжнародному бюро освіти

в Женеві, що на той час було європейським центром руху за мир.

У 1936 році в Брюсселі було скликано Європейський конгрес миру, на якому розглядалися політичні аспекти цієї проблеми. На цьому конгресі Марія Монтессорі знову виступила з лекціями про мир, те саме зробили кілька видатних європейських політичних діячів. З початком громадянської війни в Іспанії вона змушена була втекти до Лондона та виступала з промовами про мир по всій Англії.

У 1937 році уряд Данії запропонував руху Монтессорі використати зал Парламенту в Копенгагені для проведення великого конгресу під назвою «Освіта заради миру». Докторка Монтессорі виступила на конгресі з серією лекцій на тему морального захисту людства.

Під егідою Утрехтського наукового товариства вона прочитала три лекції перед Міжнародною школою філософії в грудні 1937 року. А в липні 1939 року, коли загроза війни ставала все реальнішою, вона виголосила лекцію перед міжнародною релігійною організацією «Всесвітнє товариство віросповідань».

Марія Монтессорі пролила світло істини на соціальну, політичну, наукову та релігійну думку. Університети, організації та асоціації багатьох країн світу, єдині у своєму прагненні реформувати людське суспільство, висунули її кандидатуру на здобуття Нобелівської премії миру у 1949 та 1950 роках.

Багаторічна невтомна й самовіддана праця Марії Монтессорі в Індії, починаючи з 1939 року, забезпечила наукове підґрунтя її ідеям про мир та перебудову суспільства й допомогла розробити переконливу й цілісну філософію, яку вона презентувала читачам у своїй головній праці «Розум, що все поглинає».

У цьому виданні ми зібрали лекції, у яких вона вперше порушує глобальну проблему майбутнього людства і вперше пристрасно висловлює свої міркування на цю тему.

Усі, кому цікаво знати, чому Марія Монтессорі була номінована на Нобелівську премію миру, отримавши голоси з усього світу, знайдуть у цьому зібранні її промов численні сходинки еволюції її ідей та діяльності, а також перші відбитки того глибокого сліду, який залишив по собі її видатний розум.

Редакція італійського видання

Вступ

Належна дискусія про питання миру має відбуватися не лише з негативної точки зору, як заведено в політиці, де мир розуміється виключно як уникнення війни та вирішення конфліктів між державами без насильства.

Позитивне значення конструктивних соціальних змін вже присутнє в самому слові «мир». Безсумнівно, нове суспільство народжується з нової людини — однак це досі лише абстрактна ідея. Та враховуючи, що людина як особистість здатна вдосконалюватися, а суспільство може ґрунтуватися на принципах любові та справедливості; ми розуміємо, що така мета — це не щось, що лежить поза межами нашої компетенції, а радше прагнення, реалізація якого можлива в далекому майбутньому.

Існує беззаперечний факт, який слід розглядати з позиції миру: людське суспільство ще не досягло тієї форми організації, яка задовольнила б його теперішні потреби. Тому є вагомим підстави звернути нашу увагу на потреби сьогодення, а не на організацію кращого майбутнього.

Сучасне суспільство недостатньо готує людину до громадянського життя, відсутня «моральна організація» мас. Людей виховують із переконанням, що вони — відокремлені особистості, які мають задовольняти свої першочергові потреби, конкуруючи з іншими. Для того, щоб ми як суспільство могли розуміти та структурувати соціальні явища, ставити колективні цілі й досягати їх і таким чином забезпечувати впорядкований соціальний прогрес, потрібна потужна організаційна кампанія.

Проте все, що ми маємо сьогодні — це організація *речей*, а не організація людства. Організовано лише *середови-*